

Vaalisyklit

- Talouden ja politiikan (etenkin vaalien) välinen tutkimusperinne syntyi 1970-luvulla
- "When you think economics, think elections; when you think elections, think economics"
 - Edward R. Tufte (1978): *Political Control of the Economy*, Princeton University Press

1

Mikko Mattila 2003

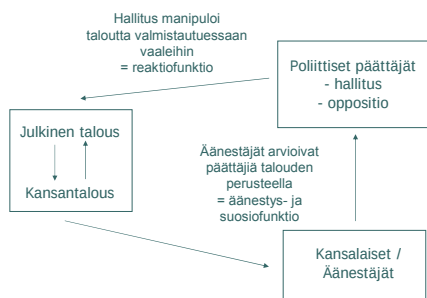
Vaalisyklit

- Vaalit vaikuttavat talouteen ainakin kolmella tavalla:
 - Vallassa olevat päättäjät voivat tehdä päätöksiä, jotka parantavat heidän omia mahdollisuuksiaan tulevissa vaaleissa
 - Päättäjät voivat tehdä päätöksiä, jotka rajoittavat heidän seuraajiensa mahdollisuuksia toteuttaa uudenlaista politiikkaa
 - Yleinen epävarmuus tulevasta politiikasta vaikuttaa taloudellisten toimijoiden valintoihin

2

Mikko Mattila 2003

Poliittiset suhdannevaihtelut

3

Mikko Mattila 2003

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Perusoletukset (hallitus):
 - Hallitus haluaa voittaa tulevat vaalit
 - Hallitus voi vaikuttaa talouteen
 - kansantalous: työttömyys, inflaatio
 - julkinen talous: eläkkeet, lapsilisät, opintotuet ym. tulonsiirrot
 - Hallitus manipuloi taloutta parantaakseen vaalinvoiton mahdollisuuksia

4

Mikko Mattila 2003

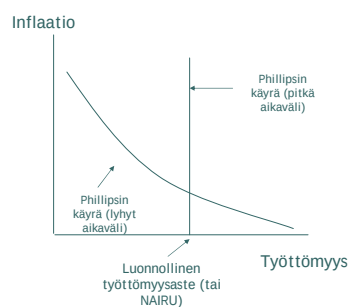
Poliittiset suhdannevaihtelut

- Perusoletukset (äänestäjät):
 - Äänestäjät haluavat taloudellista hyvinvointia
 - Äänestäjät palkitsevat hallitusta saaduista taloudellisista eduista vaaleissa
 - Äänestäjät ovat "huonomuistisia" (eli "likinäköisiä", eng. *myopic*)

5

Mikko Mattila 2003

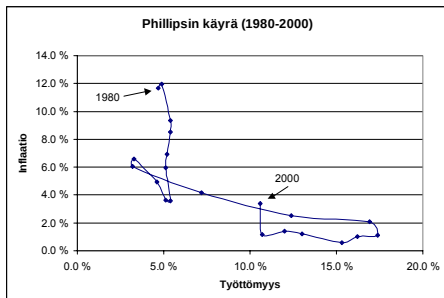
Poliittiset suhdannevaihtelut

6

Mikko Mattila 2003

Suomi 1980-2000

Mikko Mattila 2003

7

VP-funktiot

- Poliittisten suhdannevaihteluiden teoria voi toimia ainoastaan, jos äänestäjät huomioivat taloudellisen kehityksen äänestyspäätöksissään
- Tätä tutkitaan ns. äänestys- ja suosiofunktiolla
 - V = vote
 - P = popularity

Mikko Mattila 2003

8

VP-funktiot

- Äänestysfunktioilla tarkastellaan hallitusvastuussa olleen puolueen tai puolueiden menestystä valtakauden jälkeisissä vaaleissa
 - Ongelmana havaintojen vähäisyys
- Suosiofunktioilla tutkitaan hallituspuolueen (tai puolueiden) suosiota mielipidetiedusteluissa
 - joko kuukausittaiset tai neljännesvuosittaiset aikasarjat
 - Ongelmana suosiomittausten epätarkkuus suhteessa oikeisiin vaalituloksiin

Mikko Mattila 2003

9

Kolme lähestymistapaa

Approach	Source of data (dependent variable)	Typical economic indicators (independent variables)
Vote functions	Election results	Macroeconomic indicators
Popularity functions	Opinion polls	Macroeconomic indicators Aggregated individual perceptions of the economy
Individual-level data	Surveys	Individual perceptions of the economy (personal and general)

Mikko Mattila 2003

10

Kolme teoriaperinnettä

- Puolueidentifikaatio
 - äänestäjät ovat puolueuskollisia
- Kansalliset jakolinjat (*cleavages*)
 - äänestämistä ohjaavat jakolinjat (esim. kieli, sosiaalinen asema, uskonto jne.)
- Taloudellinen äänestäminen
 - talous määrää äänestamisvalinnat

Mikko Mattila 2003

11

Kolme teoriaperinnettä

- Teoriat eivät ole kilpailevia, vaan toisiaan täydentäviä
- Viime vuosikymmenten aikana puolueuskollisuus on vähentynyt huomattavasti → äänestäjien liikkuvuus kasvanut
- Seurauksena on, että taloudellisten tekijöiden vaikutus kasvanut

Mikko Mattila 2003

12

Äänestäjien liikkuvuus

Maa	1950-luku	1990-luku
Alankomaat	0.05	0.14
Australia	0.05	0.08
Britannia	0.06	0.04
Italia	0.10	0.40
Norja	0.04	0.16
Ranska	0.20	0.10
Ruotsi	0.03	0.13
Saksa	0.10	0.07
Suomi	0.04	0.12
Tanska	0.07	0.11

Lähde: Russell J. Dalton & Ian MacAllister & Martin P. Wattenberg (2000): The Consequences of Partisan Dealignment. Teoksessa Dalton & Wattenberg (toim.): *Parties without Partisans*. Oxford University Press.

13

Mikko Mattila 2003

VP-funktioiden perusoletus

- Vastuuhypoteesi (*reward/punishment hypothesis*):
- Hallitus on vastuullinen maan taloudellisen tilanteen kehityksestä ja tämän kehityksen perusteella äänestäjät muodostavat mielipiteensä hallituksesta ja ilmaisevat sen joko vaaleissa tai kannatusmittauksissa

14

Mikko Mattila 2003

Taloustilanne ja opposition kannatus

Opposition kannatus (%)

Tulevaisuuden odotus (henk.koht. taloudellinen tilanne)	Ranska	Saksa
Paljon huonompi	71 %	80 %
Hiukan huonompi	55 %	67 %
Sama	43 %	50 %
Hiukan tai paljon parempi	41 %	39 %

Lähde: Michael S. Lewis-Beck (1990): *Economics & Elections. The Major Western Democracies*. University of Michigan Press.

15

Mikko Mattila 2003

Tutkimusperinne

- VP-funktioita on tutkittu 1970-luvun alkupuolelta
- Tutkimuksia on julkaistu kaiken kaikkiaan yli 200, joista suurin osa keskittyy USA:han tai Britanniaan
- Vähemmin tutkittu pieniä maita ja maita, joissa monipuoluehallituksia

16

Mikko Mattila 2003

Tuloksia

- Suosio- ja äänestysfunktioiden perustulokset ovat samansuuntaiset, mutta suosiotutkimuksissa selkeämmät tulokset
 - Vaalien aikana äänestäjiin vaikuttavat perinteet enemmän kuin kyselyissä?
- Taloudellisilla tekijöillä pystytään selittämään noin 1/3 äänestystuloksista

17

Mikko Mattila 2003

Vastuunkannon selkeys

- Talouspolitiikan vastuun selkeydellä vaikutus siihen, kuinka suuria vaikutuksia taloudellisilla tekijöillä on äänestäjiin
- Esim. monipuoluehallituksessa vastuunkantajapuolueen löytäminen vaikeaa
- Äänestäjä voi reagoida huonoon taloudelliseen tilanteeseen vaihtamalla puoluetta hallituksen sisällä

18

Mikko Mattila 2003

Vastuunkannon selkeys

Uusi-Seelanti	0	Ruotsi	1.4
Kreikka	0	Saksa	2.6
Ranska	0.1	Belgia	2.6
Britannia	0.2	Tanska	2.8
Kanada	0.3	Norja	2.8
Australia	0.4	Italia	3.2
Irlanti	0.7	Alankomaat	3.2
USA	1.0	Suomi	3.3
Japani	1.0	Sveitsi	5.0
Itävalta	1.2		

Lähde: G. Bingham Powell & Guy D. Whitten (1993): A Cross-National Analysis of Economic Voting. *American Journal of Political Science* 37: 391-414.

19

Mikko Mattila 2003

Tuloksia

- Vaikuttavat taloudelliset suuret vaihtelevat maittain, mutta työttömyydellä ja inflaatiolla on lähes kaikkialla suurin vaikutus
- Äänestäjillä on lyhyt muisti, suurin vaikutus on viime aikojen kehityksellä, ei koko vaalikaudella
- Asymmetria: joidenkin tutkimusten mukaan äänestäjät rankaisevat vahvemmin huonosta taloudellisesta kehityksestä kuin palkitsevat hyvästä

20

Mikko Mattila 2003

Avoimia kysymyksiä

ISSUE	SHORT EXPLANATION
Retrospective vs. prospective voters	Do voters base their evaluations of government's performance on its past achievements or on expectations of its future action?
Egotropic vs. sociotropic voters	Are voters more interested in their personal economic well-being than in the general economic situation in their country?
Asymmetry grievance	Do voters punish incumbents more harshly for worsening economy than they reward them for improving economic conditions?
Clarity of responsibility	Is economic voting stronger in countries where it is clear who is responsible for the economic policies than in countries where responsibility is divided among several actors?
Ideological differences	Do voters punish and reward leftist government parties differently than they punish and reward rightist government parties?
Cost of ruling	Is the length of time parties or presidents are in power associated with falling support? If so why?

21

Mikko Mattila 2003

Tuloksia

- Myös poliittisilla tekijöillä suuri, mutta usein lyhytaikainen vaikutus
 - "Rally around the flag" –ilmiö → kansallisten kriisien aikana äänestäjät ryhmittäytyvät vallanpitäjien taakse
 - Thatcher ja Falklandin sota (1982, vaalit 1983)
 - Reagan ja Grenada (1983, vaalit 1984)
 - Skandaalit
 - Pääministerin vaihto

22

Mikko Mattila 2003

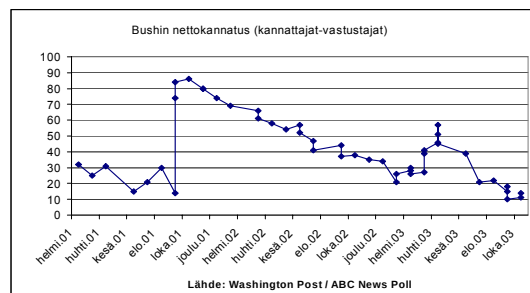
Tuloksia

- "Kuhertelukausi" (*honeymoon-effect*) uusien hallitusten tai presidenttien alkukaudella
- "Kyllästymisefekti" (*Cost of Ruling*)
 - Huolimatta talouden kehityksestä vallassa olevat puolueet menettävät kannatuksestaan 2-10% vaalikauden aikana
 - Syyt epäselvät
 - vähemmistöjen koalitiot
 - liian suuret vaalilupaukset
 - skandaalit & korruptio

23

Mikko Mattila 2003

Bushin kannatus

Mikko Mattila 2003

Ongelmia

- Ongelmana tuloksissa on niiden epästabiilisuus
- Tulokset vaihtelevat suuresti maiden välillä ja eri aikoina yksittäisten maiden kohdalla
- Useita ratkaisemattomia kysymyksiä, esim. *pocket book* vs. *sociotropic* äänestäminen

25

Mikko Mattila 2003

Esimerkkitutkimus

- Mikko Mattila (1996): Economic Changes and Government Popularity in Scandinavian Countries. *British Journal of Political Science* 25: 583-600.
- Neljännesvuosittainen aineisto, vuodet 1983-93, neljä maata Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska

26

Mikko Mattila 2003

Esimerkkitutkimus

- Tuloksia
 - taloudellisilla tekijöillä vaikutusta
 - työttömyyden noustessa yhdellä prosenttiyksiköllä, hallituksen suosio putoaa noin 2-3%
 - Samoin inflaation kasvun vaikutus n. 2-3%
 - *Honeymoon*-vaikutus 7-8%
 - Vaalikauden aikana hallitukset menettävät suosiostaan noin 4-5%

27

Mikko Mattila 2003

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Poliittisten suhdannevaihteluiden teorit tarkastelevat vaalien ja hallituksen ideologisen koostumuksen vaikutusta talouspolitiikkaan
- Poliittisten suhdannevaihteluiden teorit voidaan jakaa kahteen pääluokkaan:
 - opportunistiset teorit
 - ideologiset teorit (puolueteorit)

28

Mikko Mattila 2003

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Perustava ero em. teorioiden välillä on niiden olettautuminen poliittisten päättäjien toiminnasta
- opportunisti = tavoitteena ainoastaan voittaa seuraavat vaalit ja päästä uudelleen valtaan → hallitukset toimivat samalla tavalla riippumatta poliittisesta koostumuksesta

29

Mikko Mattila 2003

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Ideologinen hallitus pyrkii valtaan päästäkseen toteuttamaan omia poliittisia tavoitteitaan
- Vasemmistopuolueet haluavat alhaisen työttömyyden, sen toteuttamiseksi tarvitaan nopeampaa kasvua → korkeampi inflaatio
- Oikeistopuolueet ovat (suhteellisesti) enemmän huolestuneita korkeasta inflaatiosta → hitaampi kasvu → korkeampi työttömyys

30

Mikko Mattila 2003

Opportunistiset teoriat

- 1-2 vuotta ennen vaaleja hallitus kiihdyttää taloudellista kasvua talouspolitiikan keinoin
 - BKT:n kasvu kiihtyy
 - työllisyys paranee
 - inflaatio kiihtyy
- Kasvun aikaansaamiseksi voidaan käyttää rahapolitiikkaa tai finanssipolitiikkaa
 - rahamäärän kasvu lisää automaattisesti inflaatiota
 - finanssipolitiikka: menojen kasvu tai verojen leikkaukset → julkisen talouden tasapaino-ongelmat kasvavat

Mikko Mattila 2003

31

Opportunistiset teoriat

- Vaalien jälkeen seuraa taloudellinen taantuma, koska hallitus haluaa hillitä inflaation kasvua
- Ongelma: teoria olettaa, että äänestäjät ovat tyhmiä – he eivät opi historiasta mitään
- Vastaväite: hallituksella on aina informaatioetu
 - budjetin rakenne on monimutkainen ja se vaikuttaa talouteen niin monella eri tavalla, että ulkopuolisen on vaikea arvioida kaikkia toimenpiteiden vaikutuksia
 - esimerkiksi: mitä tapahtuu budjetin vajeelle, jos tuloveroa lasketaan x prosenttia?

Mikko Mattila 2003

32

Ideologiset teoriat

- Oletus: oikeistopuolueiden kannattajat ovat enemmän huolestuneita inflaatiosta kuin työttömyydestä, vasemmistopuolueiden kannattajat päinvastoin
- Vasemmistohallitusten aikana työttömyys alhaisemmalla tasolla kuin oikeistohallitusten aikana (ainakin ennen vaaleja)
- Vasemmistohallitusten aikana taloudellinen kasvu korkeammalla tasolla kuin oikeistohallitusten aikana (ainakin ennen vaaleja)

Mikko Mattila 2003

33

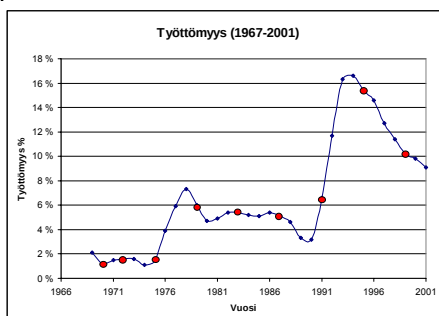
Ideologiset teoriat

- Empiirisiä tuloksia:
 - Vasemmistohallitusten aikana inflaatio pysyvästi korkeampi kuin oikeistohallitusten aikana
 - Työttömyyden suhteen tulokset ristiriitaisia
- Uudemmat teoriat olettavat, että vasemmistohallitukset eivät voi pysyvästi pitää työttömyyttä ”luonnollisen työttömyysasteen” alapuolella → ideologian vaikutus näkyy lähinnä juuri ennen vaaleja

Mikko Mattila 2003

34

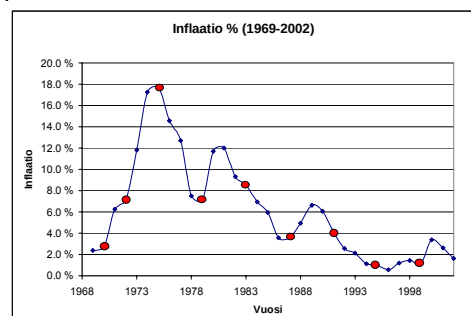
Työttömyys ja vaalit

Mikko Mattila 2003

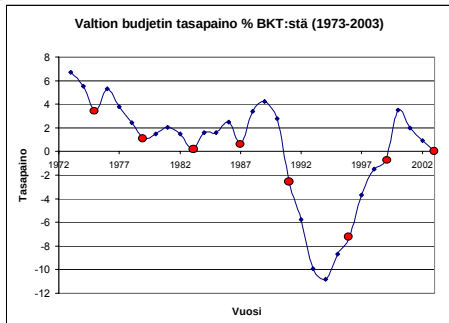
35

Inflaatio ja vaalit

Mikko Mattila 2003

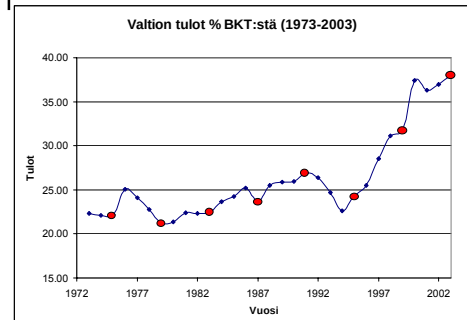
Valtiontalouden vaje ja vaalit

Mikko Mattila 2003

37

Valtion verotus ja vaalit

Mikko Mattila 2003

38

Tuloksia Suomesta

- Heikki Paloheimo & Matti Wiberg & Hannu Koiranen (1993): Hallitus ostaa ääniä – ja kansa maksaa. Poliittiset suhdannevaihtelut Suomessa. *Politiikka* 35: 77-93.
- Nyberg, Martti (2000): Interaction between the Economy and Politics in Finland. A Study on Popularity of Parties and Political Business Cycles. *Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiae A-170*. Helsinki School of Economics and Business Administration.

Mikko Mattila 2003

39

Tuloksia Suomesta

- 1950-luvulla säästäväisyyttä pidettiin poliittisen taitavuuden osoituksena
 - julkinen sektori ylijäämäinen
 - hallitusten keski-ikä n. 11 kk! → ei ollut mahdollisuuksia pitkän tähtäimen taloussuunnitteluun
- 1960-luku: neutraali kausi
 - ei yhtä suuria säästöjä kuin 1950-luvulla, mutta ei myöskään suuria vajeita
 - valtion menot kasvoivat nopeasti, mutta ei merkittäviä eroja vaalivuosien ja muiden vuosien välillä

Mikko Mattila 2003

40

Tuloksia Suomesta

- 1970-luvulla selvä muutos: hallitus alkaa ostaa ääniä
 - 1970-luvulla virkamieshallitukset hoitivat laskusuhdanteen ikävät tehtävät
 - valtion menot kasvoivat vaalivuosina enemmän kuin vaaleja edeltävinä vuosina ja enemmän kuin vaalien jälkeisenä vuotena
 - budjetti tästä huolimatta pääosin ylijäämäinen, eikä valtion velka ollut suuri ongelma

Mikko Mattila 2003

41

Tuloksia Suomesta

- Vuoden 1987 vaaleihin Sorsan IV hallitus valmistautui suurella veroalella
 - ensimmäistä kertaa hallitus istui koko vaalikauden
- Vuonna 1987 valtaan Holkerin sinipunahallitus
 - vuoden 1991 vaalibudjetissa hallitus kasvatti "hysterisesti" menoja
 - suurin budjettivaje yli 40 vuoteen
 - tulonsiirrot kotitalouksille kasvoivat reaalisesti yli 17%
- ideologiset syklit Suomessa pieniä, johtuen laajapohjaisista koalitionhallituksista

Mikko Mattila 2003

42

Arviointia & tuloksia

- Jos poliittisten suhdannevaihteluiden teorit pitävät paikkansa, ovat vaihtelut ongelmallisia talouden pitkän tähtäimen kehityksen kannalta
 - talouden lyhytnäköinen manipulointi aiheuttaa ylimääräisiä vaihteluita ja epävarmuutta talouteen → tasapainoinen kehitys vaarantuu
- Teoriat perustuvat monille vahvoille oletuksille toimijoiden käyttäytymisestä → niiden uskottavuus joskus kyseenalainen

Mikko Mattila 2003

43

Arviointia & tuloksia

- Opportunistiset mallit ovat saaneet jonkin verran tukea empiirisissä kansainvälisissä tutkimuksissa
 - opportunistisia piirteitä hallitusten toiminnassa on havaittavissa, mutta vaihtelut eivät ole niin säännönmukaisia ja laajoja kuin teoria antaa olettaa
 - vaalisyklien todennäköisyyteen vaikuttavat poliittiset tekijät (erityisesti vaalivoiton todennäköisyys) ja yleinen taloudellinen tilanne
 - yleinen havainto kuitenkin on, että vaalivuotena rahaa ja finanssipolitiikka on usein "löyempää" kuin muina vuosina

Mikko Mattila 2003

44

Arviointia & tuloksia

- Mahdollisia syitä opportunististen teorioiden toimimattomuudelle:
 - talouden manipulointi on vaikeampaa, kuin teoriat olettavat → talous pyrkii aina palautumaan "luonnolliseen" tasapainoon
 - rationaaliset odotukset pienentävät teorian uskottavuutta
 - äänestäjät eivät ole niin muistamattomia kuin teoria olettavat (esim. media käsittelee näitä asioita ahkerasti)

Mikko Mattila 2003

45

Arviointia & tuloksia

- Ideologiset mallit ovat saaneet huomattavasti vahvempaa tukea empiirisissä tutkimuksissa
 - ideologian vaikutus on kuitenkin vain lyhytaikaista, ei pitkän tähtäimen vaikutuksia muuten kuin inflaatioon
- Puoluejärjestelmällä suuri vaikutus
 - ideologiset syklit ovat sitä todennäköisempiä, mitä vähemmän puolueita hallituksessa
 - USA, Britannia
 - koalitionhallituksissa ideologian merkitys pienempi

Mikko Mattila 2003

46

Arviointia & tuloksia

- Monipuoluehallitukset ovat puolestaan huonoja hoitamaan valtion budjetin tasapainoa → kykenemättömiä tekemään nopeita ja tehokkaita päätöksiä → velka suurempi
- Siis: yhden puolueen hallitukset pystyvät hoitamaan vajetta tehokkaasti, mutta muuten politiikka tempoilevaa vaalitulosten mukaan
- monipuoluehallitukset tuottavat ennustettavaa politiikka, mutta myös suuremman velan

Mikko Mattila 2003

47

Arviointia & tuloksia

- Itsenäiset keskuspankit pystyvät tasoittamaan poliittisia suhdannevaihteluita
 - mahdollisena ongelmana on, että samalla rahapolitiikka siirtyy poliittisen kontrollin ulkopuolelle
- Budjettijärjestelmällä suuri vaikutus
 - lailla määrätty tasapainovaatimus on liian tiukka
 - hallitussovimusten kehystavoitteet hyvä tapa rajata vaalibudjettien mahdollisuuksia
- Talouden avoimuus rajaa hallituksen mahdollisuuksia (hyvässä ja pahassa)

Mikko Mattila 2003

48

Tulevaisuus?

- Katoavatko poliittiset suhdannevaihtelut tulevaisuudessa?
 - EMU
 - globalisaatio
 - puolueiden samankaltaistuminen
 - julkisen sektorin kasvun rajat saavutettu
- Tuskin katoavat, mutta ne muuttuvat yhä epäsäännöllisimmiksi